

Warszawa, dnia 9 czerwca 2020 r.

595/2020/PIP/PKu/JG

Szanowny Pan

Krzysztof Ćwirt

Prokurator Rejonowy Warszawa Śródmieście

ul. Krucza 38/42

00-512 Warszawa

Szanowny Panie Prokuratorze,

I. Wstęp

Do Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka (dalej: Fundacja, HFPC) zwrócił się adw. Tomasz Wiliński sygnalizując sytuację, która miała miejsce 30 marca 2020 r. w Warszawie. Jak wynika z informacji przez niego przedstawionych, tego dnia jego klient został zatrzymany i przekazany do Aresztu Śledczego w Warszawie-Białołęce w celu odbycia kary, pomimo toczącego się w sprawie postępowania wykonawczego. Zarówno zatrzymany, jak i jego obrońcy wskazują, iż w czasie przeprowadzania czynności funkcjonariusze naruszyli szereg przepisów wynikających z procedury karnej.

II. Stan faktyczny

Jak wynika z przedstawionych przez adw. Wilińskiego informacji w dniu 30 marca 2020 r. o godz. 17:10 funkcjonariusze Policji usiłowali dostać się do lokalu przy ul. Lwowskiej 11 m. 29, w którym przebywał Jakub Botta. Po wezwaniu straży pożarnej i wyłamaniu drzwi, funkcjonariusze dostali się do mieszkania i przystąpili do czynności zatrzymania. Według relacji pana Boty, policjanci – pomimo niestawiania oporu – rzucili go na ziemię, skakali po

nim oraz kopali go w głowę, w konsekwencji czego doszło do uszkodzenia oczodołu, płatu czołowego, a także ciała na wysokości ramion, klatki piersiowej i kończyn. Ponadto w czasie czynności zatrzymania – pomimo braku stosownego – funkcjonariusze dokonali przeszukania lokalu.

Zgodnie z relacją zatrzymanego, założono mu kajdanki za korpusem wykręcając ręce i wyprowadzono go z lokalu bez butów i skarpetek oraz uniemożliwiając założenie okrycia wierzchniego. Na załączonym przez adw. Wilińskiego nagraniu wideo widać, iż po wyjściu z budynku na ulicy Lwowskiej funkcjonariusze szarpali i popychali mężczyznę, co doprowadziło do jego przewrócenia się, a w konsekwencji spowodowania kolejnych uszkodzeń ciała. Następnie został on przewieziony do Komendy Rejonowej Policji Warszawa IV.

Po przetransportowaniu na posterunek Policji i umieszczeniu zatrzymanego w PDOZ, obrońca mężczyzny powziął próbę nawiązania z nim kontaktu, jednakże funkcjonariusze odmówili mu możliwości rozmowy z klientem oraz uczestnictwa w czynnościach. Jak wskazuje adw. Wiliński w piśmie do HFPC, w reakcji na takie zachowanie oświadczył on, że składa zażalenie na podejmowane czynności, ale policjanci odmówili również odebrania pełnomocnictwa oraz zażalenia do protokołu.

Około godziny 23:00 zatrzymany został przewieziony do szpitala. Jak wynika z relacji Jakuba Botty w tym czasie funkcjonariusze Policji poinformowali go, że obrońca nie chciał uczestniczyć w podejmowanych czynnościach. W szpitalu mężczyzna nie został zbadany na okoliczność zagrożenia zarażenia koronawirusem lub inną chorobą zakaźną. Następnego dnia został on przetransportowany do Aresztu Śledczego Warszawa-Białołęka, gdzie aktualnie odbywa karę.

III. Stan prawny

Helsińska Fundacja Praw Człowieka jest organizacją pozarządową, której statutowym celem jest ochrona praw człowieka. W kontekście sprawy dotyczącej ewentualnego przekroczenia granic swoich uprawnień przez funkcjonariuszy Policji pragniemy poczynić kilka systemowych uwag nt. gwarancji wynikających z art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (dalej: EKPCz, Konwencja), stanowiącym o zakazie tortur, a także omówić standardy wynikające z prawa do obrony.

Po pierwsze, należy powtórzyć za prof. Lechem Garlickim, że art. 3 Konwencji stanowi wprowadzenie zakazu poddawania człowieka traktowaniu sprzecznemu z naturą godności ludzkiej, w szczególności powodującego cierpienie fizyczne i (lub) psychiczne, co można

określić ogólnie jako zakaz maltretowania. Zakaz ten odnosi się zarówno do karania (rozumianego jako nakładanie sankcji przewidzianych przez prawo), jak i do wszelkich form faktycznego traktowania. Warty podkreślenia jest również fakt, iż orzecznictwo strasburskie zawsze uznawało i potwierdzało szczególną rangę zakazu maltretowania oraz – wynikające stąd – szczególne miejsce art. 3 w systemie Konwencji. Tym samym wymaga on szczególnie rygorystycznego egzekwowania od państwa członkowskiego. Po drugie, według Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej: ETPCz), ustanowiony w art. 3 Konwencji zakaz ma charakter absolutny i nie dopuszcza jakichkolwiek wyjątków¹. Innymi słowy, każde „wkroczenie” w sferę objętą zakazem maltretowania stanowi „naruszenie” tego przepisu. Po trzecie, zakaz maltretowania obowiązuje niezależnie od postępowania osoby nim dotkniętej². Nie ma też decydującego znaczenia, czy władze wiedziały o przypadkach maltretowania, bo odpowiedzialność państwa za działania jego funkcjonariuszy przybiera w znacznym stopniu charakter obiektywny³.

W praktyce orzecznictwa strasburskiego wykładnia art. 3 Konwencji wskazuje zakres obowiązków spoczywających na władzach publicznych – obok, podstawowego (materialnego), obowiązku o charakterze negatywnym (zakazującym władzom i ich funkcjonariuszom dopuszczania się działań o nieludzkim, poniżającym charakterze), orzecznictwo podkreśliło wagę obowiązków proceduralnych – nakazujących władzom przeprowadzenie „efektywnego badania” wszelkich zarzutów maltretowania. **Państwo ma zatem obowiązek wszechstronnego wyjaśnienia każdej sprawy, w której doszło potencjalnie do naruszenia zakazu tortur i nieludzkiego lub poniżającego traktowania przez funkcjonariuszy publicznych.**

Trybunał stoi na stanowisku, iż każdy przejaw zastosowania przemocy fizycznej musi zostać usprawiedliwiony przez państwo⁴. Usprawiedliwienie to musi opierać się na ocenie proporcjonalności. Tym samym konieczność ta jest łatwiejsza do wykazania w odniesieniu do stadium zatrzymania, natomiast gdy zatrzymany znajduje się już pod pełną kontrolą władz, konieczność zastosowania przemocy wymaga szczególnie przekonującego uzasadnienia. Innymi słowy, nie da się wyłączyć „małej brutalności” ze sfery działań zakazanych przez art. 3

¹ Wyrok ETPCz z dn. 15.11.1996 r. w sprawie *Chahal p. Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 22414/93, par. 96.

² Wyrok ETPCz z dn. 18.01.1978 r. w sprawie *Irlandia p. Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 5310/71, par. 163;

Wyrok w sprawie *Chahal*, par. 80.

³ Wyrok ETPCz w sprawie *Irlandia*, par. 159.

⁴ Wyrok ETPCz z dn. 4.12.1995 r. w sprawie *Ribitsch p. Austrii*, skarga nr 18896/91, par. 38.

Konwencji⁵. Nie jest konieczne występowanie elementu premedytacji, ani też zorientowanie brutalności na wymuszenie zeznań czy „ukaranie” ofiary. Jeżeli jednak element taki występuje, stanowi dodatkowy argument na rzecz stwierdzenia naruszenia art. 3 Konwencji⁶. Mając powyższe na uwadze, stwierdzić trzeba, że żaden element brutalności nie może znajdować uzasadnienia w ogólnych obyczajach postępowania Policji.

Należy również podkreślić, że jeżeli osoba pozostawała w dobrym zdrowiu i stanie w momencie pozbawienia jej wolności, a później pojawiają się na jej ciele obrażenia lub ślady stosowania przemocy, to na „państwie ciąży obowiązek wiarygodnego wyjaśnienia, jak doszło do ich powstania”⁷. W braku takiego wyjaśnienia domniemywa się, że za powstanie obrażeń odpowiedzialność ponoszą funkcjonariusze, w których władzy znajdował się zatrzymany⁸.

Helsińska Fundacja Praw Człowieka pragnie podkreślić, iż, zgodnie ze standardami Konwencji, każde pojawienie się zarzutu maltretowania zobowiązuje władze krajowe do przeprowadzenia dochodzenia mającego na celu ustalenie faktów i ukaranie ewentualnych sprawców⁹. Europejski Trybunał Praw Człowieka może stwierdzić, iż nie spełniało ono wymagań Konwencji, gdy ustalenia dokonane w tym postępowaniu tracą siłę przekonywania. Mając na uwadze powyższe, wskazać trzeba, że dochodzenie musi mieć charakter realny, tzn. sposób jego zorganizowania i prowadzenia musi spełniać pewne wymagania jakościowe, ustalone w orzecznictwie ETPCz¹⁰. Wymagania te, to m.in.: niezależność organu prowadzącego dochodzenie, szybkość i staranność działania zobowiązanego organu – w tym podjęcie wszelkich rozsądnie wymaganych kroków dla zabezpieczenia dowodów, zeznań świadków i oględzin lekarskich. Konieczne jest ponadto zapewnienie zainteresowanemu udziału w dochodzeniu oraz poddanie działań nadzorowi opinii publicznej.

Jeżeli dochodzenie doprowadzi do ustalenia funkcjonariuszy odpowiedzialnych za maltretowanie, pojawia się obowiązek pociągnięcia ich do odpowiedzialności karnej. Odpowiedzialność ta musi też czynić zadość wymaganiom prewencji generalnej. Naruszeniem

⁵ Wyrok ETPCz z dn. 24.02.2009 r. w sprawie *Pieniak p. Polsce*, skarga nr 19616/04, par. 48.

⁶ Wyrok ETPCz z dn. 28.11.2000 r. w sprawie *Rehbock p. Słowenii*, skarga nr 29462/95, par. 75-78; Wyrok ETPCz z dn. 10.03.2009 r. w sprawie *Turan Cakir p. Belgii*, skarga nr 44256/06, par. 60-61; Wyrok ETPCz z dn. 12.04.2007 r. w sprawie *Dzwonkowski p. Polsce*, skarga nr 46702/99, par. 55; Wyrok ETPCz z dn. 13.01.2009 w sprawie *Lewandowski and Lewandowska p. Polsce*, skarga nr 15562/02, par. 65.

⁷ Wyrok z dn. 27.08.1992 r. w sprawie *Tomasi p. Francji*, skarga nr 12850/87, par. 109-111; Wyrok ETPCz w sprawie *Ribitsch*, par. 34; Wyrok ETPCz z dn. 28.07.1999 r. w sprawie *Selmouni p. Francji*, skarga nr 25803/94, par. 87.

⁸ Wyrok ETPCz z dn. 12.10.2004 r. w sprawie *Bursuc p. Rumunii*, skarga nr 42066/98, par. 80.

⁹ Wyrok ETPCz z dn. 18.12.1996 r. w sprawie *Aksoy p. Turcji*, skarga nr 21987/93, par. 98.

¹⁰ Wyrok ETPCz z dn. 28.10.1998 r. w sprawie *Assenov and Others p. Bułgarii*, skarga nr 24760/94, par. 102; Wyrok ETPCz z dn. 6.04.2000 r. w sprawie *Labita p. Włochom*, skarga nr 26772/95, par. 131; Wyrok ETPCz w sprawie *Dzwonkowski p. Polsce*, par. 61-62.

art. 3 Konwencji jest uchybianie tym obowiązkom poprzez nadmierne wykorzystywanie instytucji warunkowego zawieszenia kary¹¹ czy zastępowanie odpowiedzialności karnej sprawców innymi formami odpowiedzialności administracyjnej lub cywilnej. **Wartym podkreślenia jest fakt, że nieprzeprowadzenie dochodzenia lub przeprowadzenie go w sposób powierzchowny¹² jest kwalifikowane jako naruszenie art. 3 Konwencji, orzekane obok, a czasem – zamiast stwierdzenia faktu naruszenia materialnego (faktu maltretowania jako takiego).**

IV. Zakończenie

Mając na uwadze przedstawione wyżej standardy Europejskiej Konwencji Praw Człowieka Helsińska Fundacja Praw Człowieka zwraca się do Pana Prokuratora z prośbą o udzielenie informacji na temat postępowania dotyczącego traktowania Jakuba Boty przez funkcjonariuszy Policji. Jednocześnie wyrażamy nadzieję, że przedłożona opinia okaże się pomocna w rozpatrywaniu tej, a także podobnych spraw.

W imieniu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka

Łęczyński wprawy numer

Helsińska Fundacja Praw Człowieka
KOORDYNATOR PROGRAMU
INTERWENCJI PRAWNEJ

Piotr Kubaszewski

Helsińska Fundacja Praw Człowieka
SEKRETARZ ZARZĄDU

Piotr Kłodoczny

¹¹ Wyrok ETPCz z dn. 20.10.2009 r. w sprawie *Valeriu and Nicolae Rosca p. Mołdawii*, skarga nr 41704/02, par. 76.

¹² Wyrok ETPCz w sprawie *Dzwonkowski*, par. 66; Wyrok ETPCz w sprawie *Lewandowski and Lewandowska*, par. 74.